

Johannesburg, la ciutat en blanc i negre

Paris és clar, Gao ocre clar, Siena color siena, Rio multicolor. El Vaticà blanc de marbre i Johannesburg és una ciutat en blanc i negre. Johannesburg, és clar, entesa en el sentit ampli, incloent-hi el centre de negocis, els barris residencials, i també, els suburbis reservats a les races no blanques: Soweto, Alexandra, Tembisa, i, encara més, a la perifèria: Evaton Sebokeng, Sharpeville o Mamelodi.

A qualsevol país del món, tot formaria part de la mateixa metròpoli, d'una conurbació contínua que viu i treballa a l'entorn d'un mateix centre i d'una indústria o uns serveis comuns. El que separa la ciutat europea dels guetos racials és, essencialment, una legislació i una política d'estat consagrada al llarg de molts anys d'*apartheid*.

Més que el blanc i negre d'un escaquer, on les taques es van alternant sobre el plànol, es tracta d'un blanc i negre arlequinat, amb zones grans i delimitades, aïllades per barres profilàctiques que contenen universos molt diferents. El barri negre de Sophiatown, un enclavament cèntric envoltat per barris blancs, va ser enderrocat i esborrat del mapa als anys cinquanta.

Avui dia només Alexandra, que fa algunes dècades es trobava a la perifèria, sobreviu com a miracle de negritud en la trama urbana de la ciutat blanca.

El maniqueisme dels arquitectes de l'*apartheid* no va poder evitar, malgrat tot, tenir en compte els matisos i la gamma de grisos imposats per la realitat. Uns barris-dormitori especials per a mestisos —amb el

nom eufemístic d'Eldorado Park— i per a indis —la delatora Lenasia—, van ser creats per acollir aquelles categories de població que no acabaven d'encaixar en l'esquema simplista dels dissenyadors de la segregació. I tant Lenasia com Eldorado van ser ubicats, és clar, a mig camí entre la ciutat blanca i la immensa aglomeració de Soweto, com per suavitzar la transició amb un bon coixí social.

LA CIUTAT DE L'OR I ELS DIAMANTS

La Johannesburg blanca és la ciutat promesa, nascuda a recer de les mines d'or, històricament cobejada per imperis, companyies mercantils i aventurers. La seua *skyline* és com la d'una ciutat americana, dominada pels gratacels de la

borsa i de l'empresa De Beers, amb el contrapunt del *piruli* de telecomunicacions. Grans avingudes autopistes, terminal ferroviària, aeroport intercontinental... Un té la sensació de trobar-se a Houston o a Calgary, on el diner corre sense brida i la fortuna somriu als més emprenedors.

Al voltant del *downtown*, els obrers qualificats, els funcionaris i militars, viuen en les seves casetes unifamiliars, prop dels hospitals, les escoles, els parcs i les universitats que asseguren la qualitat de vida i el benestar dels habitants.

Cap al nord, en zones residencials com ara Parktown, trobem les mansions de l'alta societat, on resideixen empresararis i famílies de professions liberals. Cada llar disposa de la seva piscina i el seu garatge,

Johannesburg, la importància del color.

Un món de promiscus, alegres i violents.

ARXIU

el seu dobberman i la seva criada africana.

En un món d'executius encorbats i secretàries de taló alt, de pares de família que cada diumenge es troben a l'església calvinista de la cantonada: el paisatge inclou BMW, Mercedes, Range Rovers i Toyotas per a les senyores; ordinadors, *fast foods*, camps de golf i de críquet, hotels de luxe i caixers automàtics. És una societat protegida, protegida per la policia, pels tribunals, amb llistes electorals i circumscripcions més aviat conservadores. És la ciutat de l'estadista De Klerk, del diplomàtic Pik Botha, de l'esportista Zola Budd o fins i tot del novel·lista crític André Brink. Només crida l'atenció que tots els escombriaires i porters siguin negres.

LA JUNGLA URBANA DE SOWETO

A escassos quilòmetres, el ferro filat conté les reserves

humanes que subministren els escombriaires i els porters. Són barris planificats però abandonats, de la mateixa manera que es decideix la ubicació d'un advocador però no s'administra ni es manté al dia. El gueto més gran i conegut és el de Soweto, abreviació de South Western Townships. Nascut a l'entorn de l'antic barri d'Orlando, conté un potencial demogràfic molt similar al del Johannesburg blanc, tot i que les estadístiques no són gens fiables.

Soweto, més que una ciutat dins d'una altra, ha acabat sent una ciutat *a part* d'una altra. Dins d'un mateix àmbit econòmic, i supeditada a l'activitat de la germana rica, les seves entranyes són d'una textura i un color absolutament diferents. Situada en una plana oberta, els habitatges consisteixen en unes barraques prefabricades, les famoses *matchboxes*, o caps de mistos, que acullen fins a vint o trenta persones.

A Soweto no hi trobareu ni blancs ni els seus cotxes esportius. Un 95% dels habitants de la ciutat europea no hi ha estat mai. Sí que hi veureu, en canvi, els trens sobrecarregats, els taxis col·lectius, els locals il·legals de cervesa, les habitacions rellogades i els campaments d'*squatters*. Els vianants omplen pistes i barrancs a glopades i els primers treballadors matiners es barregen amb els darrers borratxos noctàmbuls. El carrer és insegur i animat alhora: tan aviat et topes amb una comitiva nupcial, cantant i ballant, com amb una banda de delinqüents que atemoreixen el veïnat i arrepleguen tot el que poden.

Es un món de personatges promiscus, alegres i violents; de pluriocupats i d'aturats, de violadors i d'activistes polítics, de destrals, barres de ferro, de zulus i xhoses que s'esbatussen per tradicions mal enteses... És el bressol de l'ex-president Mandela, de l'exiliat Tambo, del poeta executat

Molise, o del bisbe lluitador Tutu... Hi regna la llei del més fort, però sempre acaba guanyant el que està aliat al fort de veritat: és a dir, al poder blanc.

L'abisme entre el blanc i el negre és tan profund, a Johannesburg, que alguns no l'adverteixen. Al centre de la ciutat, la separació suggereix una estranya sensació de poca confrontació. La població blanca, a força d'aïllament, no cospa la guerra que i dirimeix la casa del veí.

La felicitat derivada de la ignorància, és en aquest cas privilegi dels blancs. És clar que, al capdavant, no descobrim cap secret si diem que les societats desenvolupades no combaten mai la guerra al seu territori. Sempre la porten al terreny més fosc, per no trobar una tranquil·litat que només els ciutadans immaculats, els que paguen tots els impostos, es poden permetre.

Alfred Bosch